

Załącznik
do Uchwały Nr
XXXV/307/17
Rady Miasta Bochnia
z dnia 29 czerwca
2017r.

GMINNY PROGRAM WSPIERANIA RODZINY NA LATA 2017 - 2019

SPIS TREŚCI

	str.
Wprowadzenie	3
I. Podstawa prawna	4
II. Główne założenia	5
III. Zarys diagnozy sytuacji rodzin w Bochni	6
1. O rodzinie	6
2. Rodzina a bezrobocie	9
3. Rodziny korzystające z pomocy społecznej	11
4. Rodzina w świetle danych placówek oświatowych	14
5. Nadzór kuratorski	15
6. Uzależnienia w rodzinie	16
7. Przemoc w rodzinie	17
8. Dzieci w placówce wsparcia dziennego	19
9. Piecza zastępcza	20
IV. Obszary problemowe	21
V. Adresaci Programu	22
VI. Cele Programu	22
VII. Realizacja	23
VIII. Finansowanie	25
IX. Ewaluacja i sprawozdawczość	25

WPROWADZENIE

Szczególna rola rodziny polega na tym, że jest ona naturalnym i niezastąpionym środowiskiem narodzin i rozwoju człowieka, w niej zarówno dziecko, jak i osoba dorosła zaspokajają swoje podstawowe potrzeby.

Rodzina jako instytucja społeczna pozostaje w kręgu ciągłego zainteresowania socjologów, psychologów, pracowników socjalnych, pedagogów oraz przedstawicieli innych dziedzin nauki i praktyki. A. Comte, którego definicja rodziny jest jedną z częściej przytaczanych, określa ją jako podstawową grupę społeczną, na której opiera się społeczeństwo.

Jedną z najistotniejszych funkcji rodziny jest wychowanie dzieci. We współczesnych rodzinach coraz częściej obserwuje się trudności z prawidłową realizacją zadań wychowawczych. Niesie to za sobą szereg zagrożeń dla dobrego rozwoju i wchodzenia w dorosłe życie dzieci w nich wychowywanych. [Pedagogika Społeczna, red. T. Pilch, I. Lepalczyk, W-wa, 1995].

Dla:

- dobra dzieci, które potrzebują ochrony i pomocy ze strony dorosłych, środowiska rodzinnego, wzrastania w atmosferze szczęścia, miłości i zrozumienia
- w trosce o ich harmonijny rozwój i przyszłą samodzielność życiową, dla zapewnienia ochrony przysługujących im praw i wolności
- dobra rodziny, która jest naturalnym środowiskiem rozwoju i dla dobra wszystkich jej członków,
- w przekonaniu, że skuteczna pomoc dla rodziny przeżywającej trudności w opiekowaniu się i wychowywaniu dzieci oraz skuteczna ochrona dzieci i pomoc dla nich może być osiągnięta przez współpracę wszystkich osób, instytucji i organizacji pracujących z dziećmi i rodzicami [Ustawa o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej] uchwała się Gminny Program Wspierania Rodziny na lata 2017 – 2020.

I. PODSTAWA PRAWNA

Zadania dotyczące wspierania rodziny opisane są przede wszystkim w ustawie o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej z dnia 9 czerwca 2011r. (Dz. U. 2016 poz. 575). Zgodnie z art. 176 pkt 1, powyższej ustawy do zadań własnych gminy należy:

1) opracowanie i realizacja 3-letnich gminnych programów wspierania rodziny;
2) tworzenie możliwości podnoszenia kwalifikacji przez asystentów rodziny;
3) tworzenie oraz rozwój systemu opieki nad dzieckiem, w tym placówek wsparcia dziennego, oraz praca z rodziną przeżywającą trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych przez:

a) zapewnienie rodzinie przeżywającej trudności wsparcia i pomocy asystenta rodziny oraz dostępu do specjalistycznego poradnictwa,

b) organizowanie szkoleń i tworzenie warunków do działania rodzin wspierających,

c) prowadzenie placówek wsparcia dziennego oraz zapewnienie w nich miejsc dla dzieci;

4) finansowanie:

b) podnoszenia kwalifikacji przez asystentów rodziny,

c) kosztów związanych z udzielaniem pomocy ponoszonych przez rodziny wspierające;

5) współfinansowanie pobytu dziecka w rodzinie zastępczej, rodzinnym domu dziecka, placówce opiekuńczo-wychowawczej, regionalnej placówce opiekuńczo-terapeutycznej lub interwencyjnym ośrodku preadopcyjnym;

6) sporządzanie sprawozdań rzeczowo-finansowych z zakresu wspierania rodziny oraz przekazywanie ich właściwemu wojewodzie

7) prowadzenie monitoringu sytuacji dziecka z rodziny zagrożonej kryzysem lub przeżywającej trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczej, zamieszkałego na terenie gminy.

Zgodnie z art. 179 ust. 2 cytowanej ustawy gminne programy wspierania rodziny uchwalane są przez radę gminy.

Oprócz ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, działania dotyczące wsparcia rodziny regulowane są także w innych obowiązujących aktach prawnych, w tym:

- Ustawie z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz. U. 2016, poz. 930)

- Ustawie z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (Dz. U. 2015, poz. 1390)
- Ustawie z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi (Dz. U. 2016, poz 487)
- Ustawie z dnia 29 kwietnia 2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii (Dz. U. 2016, poz. 224)
- Ustawie z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (Dz. U. 2016, poz. 239)

Jednocześnie opracowanie i realizacja niniejszego Programu zostały zawarte w Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych dla Miasta Bochnia na lata 2017-2026, cel nr 1.1.3. przyjętej uchwałą Nr XXXII/266/17 Rady Miasta Bochnia z dnia 30 marca 2017 r.

II. GŁÓWNE ZAŁOŻENIA

Głównym założeniem niniejszego programu jest funkcjonowanie spójnego systemu wsparcia dzieci i rodzin przeżywających trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych, w celu przywrócenia im zdolności do funkcjonowania, poprzez wzmocnienie roli i funkcji rodziny, rozwijanie umiejętności opiekuńczo – wychowawczych oraz zapewnienie bezpieczeństwa dziecku i rodzinie. Realizowane w ramach Programu zadania koncentrować się będą nie tylko na dziecku, ale również na całej rodzinie. Program zakłada dalsze integrowanie, rozwój i wzmocnienie działań instytucji i organizacji działających w Bochni w zakresie wspierania rodziny.

Realizacja zadań Programu ma zapobiegać kryzysom funkcjonowania rodziny, których konsekwencją może być umieszczenie dziecka w pieczy zastępczej, a także praca z rodzinami, z których dzieci – na skutek przeżywanego kryzysu - zostały czasowo umieszczone poza rodziną, w celu przywrócenia warunków pozwalających na ponowne podjęcie ich wychowywania przez rodziny biologiczne.

III. ZARYS DIAGNOZY SYTUACJI RODZIN W BOCHNI

1. O rodzinie

Rozwój społeczeństwa, w tym przemiany w obrębie wartości powodują, że tradycyjny model rodziny ulega przekształceniom, miejsce rodziny wielopokoleniowej zajęła rodzina nuklearna złożona z małżonków oraz dzieci, coraz liczniej funkcjonują także alternatywne formy rodziny, co zmusza do ciągłej redefinicji pojęcia rodziny i stawia nowe wyzwania dla polityki rodziny w zakresie ochrony macierzyństwa (rodzicielstwa).

Obecnie co trzecie dziecko w Polsce jest dzieckiem urodzonym poza małżeństwem, częściej też wychowuje się w rodzinie niepełnej. Samotne rodzicielstwo niejednokrotnie ma charakter deklaracyjny, bowiem rodzice tworzą nowe, nieformalne związki partnerskie. Częściej też obserwowalne są tzw. rodziny „patchworkowe”, tworzone przez pary samotnych rodziców z dziećmi.

Powyzsza sytuacja nie sprzyja stabilności rodziny i realizowaniu przez nią podstawowych funkcji, które pomimo przemianom struktury rodziny pozostają niezmiennie.

Rodzina to naturalne i najbardziej optymalne środowisko rozwoju człowieka. Powinna być miejscem, w którym każdy człowiek ma możliwość zaspokajania swoich potrzeb, a dzieci mają warunki do harmonijnego rozwoju i wzrastania. W literaturze przedmiotu rodzinie przypisano funkcje, których realizacja jest gwarantem zapewnienia prawidłowych warunków rozwoju i wychowania.¹

Rodzina powinna zatem zaspokajać podstawowe, zarówno biologiczne, jak i psychologiczne potrzeby swoich członków. Zapewniać poczucie bezpieczeństwa, przynależności, miłości i uznania. Jest miejscem kultywowania i przekazywania dzieciom systemu wartości, obowiązujących norm postępowania i wzorców zachowania koniecznych dla właściwego, indywidualnego funkcjonowania i radzenia sobie w życiu. Rodzina realizuje zadania socjalizacyjne poprzez uczenie młodego pokolenia pełnienia ról społecznych oraz przygotowuje do odpowiedzialnego, dorosłego życia.

¹ Według T. Pilcha i I. Lepalczyk rodzina wypełnia pięć podstawowych funkcji: materialno – ekonomiczną, której celem jest zaspokojenie podstawowych potrzeb wszystkich członków rodziny; kontrolną – polegającą na sprawowaniu kontroli nad członkami rodziny oraz wymuszaniu zachowań społecznie akceptowanych; funkcję seksualną służącą prokreacji oraz zaspokojeniu potrzeb seksualnych małżonków; funkcję socjalizacyjno – wychowawczą polegającą na wprowadzaniu członków rodziny w życie społeczne, przekazywanie im wartości kulturowych, oraz funkcję ekspresyjno – emocjonalną dającą możliwość prawidłowego wzrostu emocjonalnego dzieci, zapewniającą wszystkim członkom rodziny poczucie bezpieczeństwa (T. Pilch, I. Lepalczyk (red.), Pedagogika społeczna, Warszawa, 1995).

W rodzinie dokonuje się najważniejsza część procesu wychowawczego. Nie wszystkie rodziny, także te żyjące w Bochni, realizują swoje funkcje w sposób prawidłowy. Nie wszystkie dzieci wychowują się w warunkach optymalnych dla osobowego i społecznego rozwoju. Wiele spośród powyższych rodzin to rodziny dysfunkcyjne, w których przypisane zadania nie są realizowane prawidłowo. Zaburzenia realizacji funkcji rodziny występują zarówno na skutek czynników zewnętrznych, takich jak niskie płace, wzrost kosztów utrzymania i kształcenia, zdarzenia losowe, ale również z uwarunkowań indywidualnych i cech poszczególnych członków rodziny takich jak: utrata zdrowia fizycznego bądź psychicznego, rozłąka ze względu na pracę za granicą, uzależnienia, pochodzenie z rodziny dysfunkcyjnej, przeżywanie osobistych problemów i kryzysów, zaburzenia osobowości itp.

Z uwagi na złożoność zjawiska wyczerpująca diagnoza problemów rodziny nie jest możliwa. Rozpoznając jej trudności, możemy czerpać z literatury przedmiotu, a także odnieść się do pewnych zjawisk, które występują w warunkach środowiska lokalnego i wpływają na funkcjonowanie rodziny.

Narodowy Spis Powszechny z 2011 r. nie uwzględnia danych statystycznych dotyczących liczby i struktury rodzin żyjących w Mieście Bochnia. Ostatnie dane dostępne z Narodowego Spisu Powszechnego pochodzą z 2002 r. i dostarczają jedynie orientacyjnych danych o strukturze ludności miasta.

Tabela 1. Struktura gospodarstw domowych wg Narodowego Spisu Powszechnego 2002 r.

<i>Wyszczególnienie</i>	<i>Ogółem</i>	<i>Małżeństwa</i>			<i>Partnerzy</i>			<i>Matki z dziećmi</i>	<i>Ojcowie z dziećmi</i>
		<i>razem</i>	<i>bez dzieci</i>	<i>z dziećmi</i>	<i>Razem</i>	<i>bez dzieci</i>	<i>z dziećmi</i>		
<i>Rodziny ogółem w gospodarstwach domowych</i>	7898	6378	1484	4896	57	25	32	1280	183
<i>jednorodzinnych (jednopokoleniowych)</i>	7050	5794	1234	4560	49	23	26	1044	163
<i>dwurodzinnych (dwupokoleniowych)</i>	802	554	236	318	8	2	6	220	20
<i>trzy i więcej rodzinnych (wielopokoleniowych)</i>	46	30	12	18	-	-	-	16	-

Źródło: Dane GUS, NSP 2002

Na terenie całego kraju żyło wówczas 10.457.617 rodzin, w Małopolsce było ich

849.844, w powiecie bocheńskim 24.890. W samym Mieście Bochnia żyło wówczas 7.898 rodzin, z czego 6.378 to małżeństwa, 57 to partnerzy oraz 1.463 rodziców samotnie wychowujących dzieci, w tym: 1.280 to matki z dziećmi, a 183 rodziny to ojcowie z dziećmi. Zdecydowana większość funkcjonowała w jednorodzinnych gospodarstwach domowych, do rzadkości należą rodziny żyjące w strukturach trzy i więcej pokoleniowych gospodarstwach domowych.

Tabela 2. Liczba rodzin z dziećmi w Bochni w 2016r.

<i>rodziny ogółem²</i>	<i>z 1 dzieckiem</i>	<i>z 2 dzieci</i>	<i>z 3 dzieci</i>	<i>z 4 i więcej dzieci</i>
3616	1880	1409	275	52

Źródło: opracowanie Samodzielnej Sekcji Świadczeń Rodzinnych MOPS

Dane zebrane przez Samodzielną Sekcję Świadczeń Rodzinnych Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Bochni na początku 2016r., na podstawie wyliczeń ze spisu mieszkańców zameldowanych podają, że w Bochni żyją 3.616 rodzin z dziećmi, w tym 1.880 rodzin z jednym dzieckiem, 1.409 rodzin z dwojgiem dzieci, 275 rodzin z trojgiem dzieci oraz 52 rodziny z czworgiem i więcej dzieci.

Powyższe dane obarczone są błędem i nie oddają faktycznej liczby rodzin z dziećmi mieszkających na terenie Bochni, gdyż nie uwzględniają tych rodzin, które zamieszkują na terenie miasta, a nie posiadają stałego bądź czasowego zameldowania.

² Na podstawie spisu mieszkańców zameldowanych

2. Rodzina a bezrobocie

Analiza danych statystycznych Powiatowego Urzędu Pracy w Bochni pozwala stwierdzić, że zjawisko bezrobocia systematycznie spada. Zmienia się jednak struktura osób bezrobotnych.

Tabela 3. Bezrobocie w Gminie Miasta Bochnia

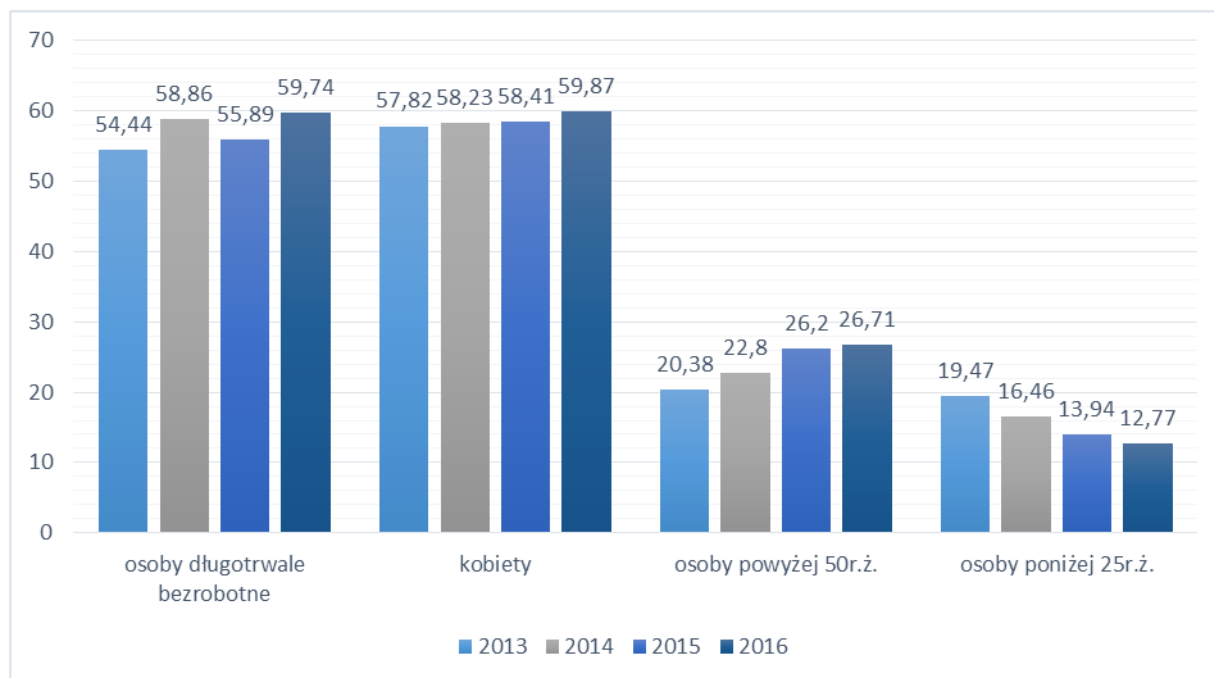
Rok	Ogółem	Stopa bezrobocia w % (dane dla powiatu bocheńskiego, obliczana przez GUS, stan na XII)	Osoby długotrwale bezrobotne	Osoby bezrobotne poniżej 30rż./w tym, poniżej 25 r.ż.	Osoby bezrobotne pow. 50 r.ż.	Osoby samotnie wychowujące dzieci do 18 r.ż.	Osoby posiadające co najmniej 1 dziecko niepełnosprawne poniżej 18 r.ż.	Osoby posiadające co najmniej 1 dziecko niepełnosprawne poniżej 18 r.ż.	Osoby po odbyciu kary pozbawienia wolności	Niepełno-sprawni	Kobiety
2013	1330	11,0	724	b.d. /259	271	89	b.d.	b.d.	16	87	769
2014	1118	9,2	658	b.d. /184	255	72	b.d.	b.d.	18	85	651
2015	832	7,1	465	240/116	218	b.d.	154	0	b.d.	62	486
2016	775	6,2	463	204/99	207	b.d.	164	1	b.d.	56	464

Źródło: <http://bochnia.praca.gov.pl/rynek-pracy/statystyki-i-analizy>

W coraz trudniejszej sytuacji znajdują się osoby powyżej 50 roku życia, dla których znalezienie pracy jest znacznym problemem. Ta grupa stanowiła na koniec 2016r. 26,71% ogółu osób bezrobotnych z terenu Miasta Bochnia. Wzrasta także liczba bezrobotnych kobiet, które stanowią blisko 60% ogólnej liczby osób bezrobotnych.

Podobny odsetek stanowią osoby długotrwale bezrobotne (osoby pozostające w rejestrze powiatowego urzędu pracy łącznie przez okres ponad 12 miesięcy w okresie ostatnich 2 lat, z wyłączeniem okresów odbywania stażu i przygotowania zawodowego dorosłych). Poprawia się natomiast sytuacja osób młodych, poniżej 25 r.ż., którym łatwiej znaleźć zatrudnienie.

Wykres 1. Osoby w szczególnej sytuacji na rynku pracy w Mieście Bochnia

Źródło: Dane PUP w Bochni

Z badań naukowych wynika, że bezrobocie pociąga za sobą wiele negatywnych skutków społecznych i psychologicznych dla osób nim dotkniętych. W rodzinie z problemem bezrobocia pojawiają się problemy finansowe, napięcie emocjonalne, frustracja, konflikty. Obniżeniu ulega poziom zaspokojenia potrzeb natury socjalno-bytowej a w przypadku długotrwałego bezrobocia dotyczącego np. rodziców może dochodzić do degradacji socjalnej i psychospołecznej całej grupy.

W konsekwencji bezrobocia, w rodzinach nim doświadczonych, dochodzi do zaburzeń realizacji funkcji opiekuńczo-wychowawczych. Trudno bowiem o stworzenie poczucia bezpieczeństwa materialnego, spokoju i planowania przyszłości. Obniżeniu ulega poziom zaspokojenia potrzeb dzieci, zarówno podstawowych jak i rozwojowych w tym np.: edukacyjnych.

Niezależnie od przyczyn bezrobocia rodziców troska o dobro dzieci wychowujących się w rodzinach z bezrobociem jest bardzo istotna i należy ją wpisać tak w politykę społeczną gminy jak i w działalność instytucji oświatowych i kulturalnych.

3. Rodziny korzystające z pomocy społecznej

Informacji na temat sytuacji bocheńskich rodzin dostarczają dane Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Bochni. W 2016r. z pomocy społecznej korzystało 918 rodzin, w których łącznie żyło 2073 osoby.

Tabela 4. Osoby i rodziny korzystające z pomocy społecznej w latach 2006-2016

Rok	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
<i>Liczba rodzin</i>	1022	977	1150	1419	960	839	855	927	893	759	918
<i>Liczba osób w rodzinach</i>	3007	2784	3143	3903	2560	2080	2049	2317	2192	1890	2073

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych MOPS w Bochni

Oznacza to, że blisko 7 % osób mieszkających w mieście żyje w rodzinach korzystających z pomocy społecznej, czyli w sytuacji wyjątkowo trudnej nie tylko pod względem materialnym, ale także z uwagi na problemy związane z funkcjonowaniem w podstawowych rolach społecznych.

Tabela 5. Typy rodzin objętych pomocą społeczną

<i>Typ rodziny</i>	<i>Liczba rodzin</i>	<i>Liczba osób w rodzinach</i>
<i>rodziny z dziećmi ogółem</i>	208	877
<i>w tym: o liczbie dzieci 1-3</i>	182	699
<i>o liczbie dzieci 4 i więcej</i>	26	178
<i>rodziny niepełne ogółem</i>	132	419
<i>w tym: o liczbie dzieci 1-3</i>	112	316
<i>o liczbie dzieci 4 i więcej</i>	20	103
<i>rodziny emerytów i rencistów</i>	249	527
<i>w tym o liczbie osób: 1</i>	126	126
<i>2</i>	55	110
<i>3 i więcej</i>	68	291

Źródło: Opracowanie własne MOPS w Bochni

Wśród rodzin korzystających z pomocy społecznej 183 rodziny to rodziny z dziećmi, wśród nich 110 to rodziny niepełne, w których dzieci wychowywane są przez jednego z rodziców, 40 to rodziny wielodzietne, w których wychowuje się czworo i więcej dzieci.

Liczba rodzin korzystających z pomocy społecznej na przestrzeni kilku ostatnich lat nie ulega istotnym zmianom, odnotować jednak należy, iż zaznacza się spadek liczby rodzin wielodzietnych, a liczba rodzin niepełnych wciąż stanowi znaczącą większość.

Zarówno spostrzeżenia pracowników socjalnych, jak i innych specjalistów działających na rzecz rodziny i dziecka wskazują na pogłębianie się zaburzeń funkcjonowania wielu rodzin. Obejmuje to m.in. kryzys struktury rodziny przejawiający się w rosnącej liczbie rozwodów, powstawaniu konkubinatów zamiast umocowanych prawnie związków małżeńskich, zaniedbań w sferze opieki i wychowania dzieci i nasilaniu się różnych form przemocy domowej.

Tabela 6. Główne powody przyznawania pomocy społecznej w 2016r.

<i>Powód trudnej sytuacji życiowej</i>	<i>Liczba rodzin</i>	<i>Liczba osób w rodzinach</i>
<i>Ubóstwo</i>	335	850
<i>Bezdomność</i>	10	10
<i>Potrzeba ochrony macierzyństwa</i>	77	387
<i>Bezrobocie</i>	292	896
<i>Niepełnosprawność</i>	371	768
<i>Długotrwała lub ciężka choroba</i>	433	964
<i>Bezradność w sprawach opiekuńczo –wychowawczych,</i>	330	1015
<i>w tym:</i>		
<i>- rodziny niepełne</i>	132	419
<i>- rodziny wielodzietne</i>	28	162
<i>Alkoholizm</i>	96	193
<i>Trudności w przystosowaniu do życia po opuszczeniu zakładu karnego</i>	8	14

Źródło: Opracowanie własne MOPS w Bochni

Od wielu lat do grupy najczęstszych powodów przyznawania pomocy społecznej należy bezradność w sprawach prowadzenia gospodarstwa domowego i kwestiach opiekuńczo - wychowawczych. Jest to nasilająca się dysfunkcja rodziny przejawiająca się m.in. niskim poziomem kompetencji rodziców dotyczących organizowania życia rodziny, zarządzania budżetem domowym, zaspakajania potrzeb bez refleksji nad ich ważnością.

W rodzinach z tej kategorii wychowanie dzieci nie jest planowanym, świadomym procesem, ich potrzeby podstawowe jak i rozwojowe są marginalizowane, aspiracje edukacyjne nie są w wystarczającym stopniu pobudzane i moderowane. W konsekwencji tych trudności dzieci z rodzin dysfunkcyjnych są słabiej przygotowane do samodzielnego życia, osiągnięcia sukcesów osobistych i społecznych. Skutkiem tego zjawiska jest dziedziczenie statusu społecznego. Osoby dorosłe, które wywodzą się z rodzin dysfunkcyjnych często nie potrafią, z powodu braku wzorców, prawidłowo funkcjonować w założonych przez siebie rodzinach.

Z uwagi na bezradność występującą w wielu rodzinach i w trosce o dobro wychowujących się w niej dzieci należy kontynuować dotychczas realizowane i rozwijać nowe formy wspierania rodziny. W tym kontekście za zasadne uznaje się kontynuowanie pracy asystentów rodziny, którzy w roku 2016 świadczyli wsparcie 62 rodzinom, w których łącznie wychowywało się 159 dzieci oraz realizowanie innych, wskazanych w dalszej części niniejszego dokumentu, działań.

Tabela 7. Wsparcie asystentów rodziny

<i>Rok</i>	<i>Liczba asystentów Rodziny</i>	<i>Liczba rodzin</i>	<i>Liczba dzieci w rodzinach</i>
<i>2013</i>	3	49	163
<i>2014</i>	3	57	158
<i>2015</i>	3	64	153
<i>2016</i>	3	62	159

Źródło: Dane MOPS w Bochni

Praca asystentów rodziny służy udzielaniu rodzinie wszechstronnej pomocy tak, aby mogła ona poradzić sobie z trudnościami i w należyty sposób realizować zadania wynikające z funkcji rodziny. Wsparcie asystentów rodziny jest formą profilaktyki i przeciwdziałania konieczności umieszczenia dzieci w pieczy zastępczej. Działania pomocowe realizowane przez ww. specjalistów prowadzone są również w sytuacji czasowego umieszczenia dziecka poza rodziną. Wówczas ich celem jest przywrócenie rodzinie zdolności do wypełniania funkcji opiekuńczo –wychowawczych i umożliwienie powrotu dziecka pod opiekę rodziców. W 2016 r. pod opiekę rodziców wróciło 4 dzieci z 2 rodzin.

4. Rodzina w świetle danych placówek oświatowych

Dane uzyskane z bocheńskich szkół podstawowych i gimnazjów uzasadniają twierdzenie, że liczba rodzin wykazujących trudności w realizowaniu funkcji opiekuńczo - wychowawczych na przestrzeni ostatnich lat systematycznie wzrasta. Równocześnie w okresie tym rosła liczba dzieci potrzebujących stałego wsparcia pedagogów szkolnych w związku z deficytem funkcjonowania rodziny. Zaniedbania w zakresie opieki nad dziećmi, nie zaspakajanie na odpowiednim poziomie ich potrzeb miłości, przynależności, uznania i akceptacji w rodzinie przyczyniają się do występowania trudności wychowawczych, problemów w nauce oraz zachowań ryzykownych, poszukiwania akceptacji, zrozumienia i wsparcia w grupach nieformalnych noszących cechy patologii społecznej. Temu wszystkiemu może towarzyszyć sięganie po środki psychoaktywne grożące uzależnieniem.

Tabela 8. Liczba dzieci objętych stałym wsparciem pedagoga szkolnego w związku z deficytami funkcjonowania rodziny

<i>Placówka oświatowa</i>	<i>Liczba dzieci</i>			<i>Liczba rodzin</i>		
	<i>2014/15</i>	<i>2015/16</i>	<i>2016/17*</i>	<i>2014/15</i>	<i>2015/16</i>	<i>2016/17*</i>
<i>Publiczna Szkoła Podstawowa Nr 1</i>	112	211	109	80	170	85
<i>Publiczna Szkoła Podstawowa Nr 2</i>	38	45	39	88	87	63
<i>Publiczna Szkoła Podstawowa Nr 4</i>	38	32	34	25	22	21
<i>Publiczna Szkoła Podstawowa Nr 5</i>	79	82	68	35	39	42
<i>Publiczna Szkoła Podstawowa Nr 7</i>	40	39	35	31	28	27
<i>Spec. Ośr. Szk. – Wychowawczy</i>	28	30	33	17	17	18
<i>Publiczne Gimnazjum Nr 1</i>	68	72	56	65	69	54
<i>Publiczne Gimnazjum Nr 2</i>	25	30	20	9	12	7
<i>V Gimnazjum MCE</i>	0	0	0	0	0	0
<i>Akademickie Gimnazjum</i>	-	0	1	-	0	1

**Dane na koniec stycznia 2017r.*

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych pozyskanych z placówek oświatowych z terenu Miasta Bochnia

5. Nadzór kuratorski

Oslabienie więzi międzypokoleniowych, rozluźnienie norm i obyczajów społecznych, różnorodność wpływów środowiskowych, chaos informacyjny, deficyty w zakresie realizacji podstawowych zadań rodzicielskich, uzależnienia powodują, że rodziny coraz częściej znajdują się w funkcjonalnym kryzysie. Potrzeby w zakresie prawnej ochrony dobra dzieci wzrastają, o czym świadczy rosnąca liczba nadzorów kuratorskich w rodzinach.

Tabela 9. Liczba rodzin z dziećmi objętych nadzorem kuratorów sądowych

<i>Rok</i>	<i>2014</i>	<i>2015</i>	<i>2016</i>
<i>Liczba rodzin</i>	67	81	84

Źródło: Dane Zespołu Kuratorskiej Służby Sądowej Sądu Rejonowego w Bochni

Wydział Rodzinny Sąd Rejonowego w Bochni w ciągu ostatnich trzech lat prowadził 143 sprawy o pozbawienie, ograniczenie lub zawieszenie władzy rodzicielskiej oraz 109 spraw karnych wobec nieletnich (bez uwzględnienia spraw o przejawy demoralizacji).

Tabela 10. Liczba spraw prowadzonych w rodzinach

<i>Sprawy:</i>	<i>2014</i>	<i>2015</i>	<i>2016</i>
<i>- o pozbawienie, ograniczenie lub zawieszenie władzy rodzicielskiej</i>	39	64	40
<i>- sprawy karne nieletnich</i>	17	61	31

Źródło: Dane Zespołu Kuratorskiej Służby Sądowej Sądu Rejonowego w Bochni

Dane te potwierdzają istnienie kryzysu rodziny, szczególnie w zakresie realizacji funkcji opiekuńczo – wychowawczej oraz przemawiają za koniecznością podejmowania systemowych działań profilaktycznych i interwencyjnych na rzecz wspierania rodziny.

6. Uzależnienia w rodzinie

Z danych zebranych przez pracowników pomocy społecznej, Policji, pedagogów szkolnych oraz przedstawicieli innych podmiotów działających na rzecz rodziny wynika, że bocheńskie rodziny najczęściej dotyka problem uzależnienia od alkoholu. Jednocześnie, częściej niż w latach ubiegłych, w rodzinach pojawiają się także uzależnienia od innych substancji psychoaktywnych, a także uzależnienia behawioralne – od hazardu, internetu, innych mediów czy gier komputerowych.

Zagadnieniom związanym z pomocą osobom uzależnionym poświęcono Miejski Program Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych i Narkomanii.

Problem uzależnienia dotyka rodzin i osób z różnych środowisk, o różnym statusie materialnym. Dla wielu rodzin uzależnienie jest problemem krępującym i wstydlivym, nierzadko przez wiele lat ukrywanym. Ilościowe zdiagnozowanie zjawiska uzależnienia w mieście jest trudne. W celu zarysowania ogólnego kształtu zjawiska w tym miejscu podaje się tylko niektóre dane jego dotyczące:

- Miejska Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w 2016 roku podejmowała działania wobec 58 osób.
- W Miejskim Punkcie Konsultacyjno - Informacyjnym dla Uzależnionych, Współuzależnionych i Ofiar Przemocy w 2016 r. udzielono 388 konsultacji w związku z występowaniem w rodzinie problemu uzależnienia, w tym 28 to konsultacje dla osób współuzależnionych.
- z pomocy społecznej w związku z alkoholizmem korzystało 81 rodzin, w których żyło 131 osób.
- z Poradni Terapii Uzależnień i Współuzależnienia w Bochni od 2014r. do końca 2016r. skorzystało łącznie 215 osób z problemem uzależnienia z terenu Miasta Bochnia.
- 60 % rodzin dzieci korzystających ze wsparcia MCDiM „Ochronka” to rodziny z problemem alkoholowym.

Dzieci z rodziny z problemem alkoholowym doświadczają wielu traumatycznych przeżyć. W rodzinie alkoholowej występują często niedobory środków na zaspokojenie podstawowych potrzeb, bardzo ograniczone są możliwości zaspokajania potrzeb wyższego rzędu. W rodzinie dominuje atmosfera niepokoju, napięcia, niepewności i lęku. Dzieci z rodzin dotkniętych alkoholizmem często przedwcześnie wchodzą w rolę

dorosłych. Czują się inne, gorsze od rówieśników, nierzadko doświadczają przemocy. Bardzo często doświadczenie życia w rodzinie z problemem alkoholowym pozostawia w nich piętno na całe życie.

Patologiczne realizowanie funkcji opiekuńczo - wychowawczej w rodzinach z problemem alkoholowym jest jedną z najczęstszych przyczyn pozbawiania lub ograniczania władzy rodzicielskiej oraz umieszczania dzieci w pieczy zastępczej.

7. Przemoc w rodzinie

Charakterystyka zjawiska przemocy w rodzinie, jego przejawy, skutki i działania zaradcze, jakie mają być podejmowane w mieście w tym obszarze życia społecznego zostały zawarte w Gminnym Programie Przeciwdziałania Przemocy i Ochrony Ofiar Przemocy.

Z uwagi na wielowymiarowość i złożoność problemu przemocy w rodzinie oraz zakres negatywnych skutków jakie przemoc wywołuje w rodzinach, niniejszy Program także zakłada realizację działań skierowanych do osób i rodzin uwikłanych w przemoc. Działania obu przywoływanych programów pozostają wzajemnie komplementarne.

Diagnozie problemu przemocy w rodzinie oraz świadczeniu pomocy osobom uwikłanym w przemoc służy Procedura „Niebieskie Karty”. Jej ostatecznym celem jest zatrzymanie przemocy w rodzinie oraz minimalizowanie jej negatywnych skutków dla członków rodziny.

Tabela 11. Przemoc w bocheńskich rodzinach w latach 2013 - 2016

<i>Działania</i>	<i>2013</i>	<i>2014</i>	<i>2015</i>	<i>2016</i>
<i>interwencje domowe - ogółem</i>	306	241	337	278
<i>interwencje domowe dotyczące przemocy w rodzinie – rozpoczęta procedura Niebieskie Karty</i>	47	75	41	44
<i>osoby będące pod wpływem alkoholu w trakcie interwencji ze względu na przemoc w rodzinie</i>	28	34	22	26

Źródło: Dane Komendy Powiatowej Policji w Bochni

W 2016 roku prowadzono procedurę „Niebieskiej Karty” w 94 rodzinach dotkniętych przemocą (założono 76 nowych „Niebieskich Kart”). W 2016 r. zakończono 56 procedur w związku z ustaniem przemocy w rodzinie i uzasadnionym przypuszczeniem o zaprzestaniu dalszego stosowania przemocy w rodzinie oraz w oparciu o rozstrzygnięcia o braku zasadności podejmowania działań.

Tabela 12. Działalność Zespołu Interdyscyplinarnego ds. Przeciwdziałania Przemocy w latach 2013-2016

	2011	2012	2013	2014	2015	2016
<i>Liczba Niebieskich Kart, w tym założonych przez:</i>	4	71	50	85	67	76
a) <i>Pomoc społeczną</i>	1	23	10	10	14	19
b) <i>Policję</i>	3	46	36	69	45	49
c) <i>Komisję Rozwiązywania Problemów Alkoholowych</i>	0	0	0	0	0	0
d) <i>Ochronę zdrowia</i>	0	0	0	0	0	0
e) <i>Oświatę</i>	0	2	1	3	1	1
f) <i>Ośrodek Interwencji Kryzysowej</i>	0	0	3	3	6	7
<i>Liczba zakończonych Niebieskich Kart</i>	0	11	35	55	74	56
<i>Liczba rodzin objętych działaniami Zespołu/grup roboczych</i>	4	51	94	116	112	94
<i>Liczba spotkań Zespołu</i>	2	4	4	4	4	4
<i>Spotkania grup roboczych</i>	-	ok. 3/tydz.	ok. 3-4/tydz.	ok. 4/tydz.	ok. 4/tydz.	ok. 3/tydz.

Źródło: Dane Zespołu Interdyscyplinarnego ds. Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie

W ramach procedury do pracy z osobami doświadczającymi przemocy oraz stosującymi przemoc powołanych jest 14 stałych grup roboczych, które spotykają się minimum 3 razy do każdej sprawy w celu stworzenia indywidualnego planu pomocy rodzinie, jego realizacji i monitorowania. W skład grup roboczych obligatoryjnie wchodzi przedstawiciele: jednostki organizacyjne pomocy społecznej, gminnej komisji rozwiązywania problemów alkoholowych, Policji, oświaty oraz ochrony zdrowia.

W 2016 r. z pomocy działającego w strukturach MOPS Miejskiego Punktu Konsultacyjno - Informacyjnego dla Uzależnionych, Współuzależnionych i Ofiar Przemocy skorzystało 88 osób uwikłanych w sytuacje przemocy.

Pracę z osobami uwikłanymi w przemoc prowadzi także Ośrodek Interwencji Kryzysowej w Bochni. W ramach swojej działalności udziela pomocy w formie prowadzenia grup wsparcia dla osób doświadczających przemocy oraz grupy korekcyjno – edukacyjne dla osób stosujących przemoc. W 2016r. z pomocy OIK skorzystało łącznie 15 osób z terenu Miasta Bochnia.

8. Dzieci w placówce wsparcia dziennego

Z pomocy Miejskiego Centrum Dzieci i Młodzieży „Ochronka” w 2016 r. korzystało łącznie 305 dzieci pochodzących z 68 rodzin wieloprotblemowych, w których występują takie trudności przedstawione w tabeli.

Tabela 13. Trudności rodzin dzieci uczęszczających do MCDiM „Ochronka”

<i>Rodzaj trudności w rodzinie</i>	<i>% do ogółu rodzin*</i>
problemy alkoholowe	60
samotnie wychowujący rodzic	40
przemoc domowa	30
przewlekła choroba rodzica	20
brak umiejętności wychowawczych	90
kryzysy rodzinne (rozstania rodziców, śmierć rodzica, problemy finansowe, nagła utrata pracy itp.)	35

*Dane nie sumują się do 100% - w jednej rodzinie występuje na ogół więcej niż jedna dysfunkcja
Źródło: Dane MCDiM „Ochronka”

Wsparcie świadczone dzieciom w MCDiM polega na pomocy psychologicznej, pedagogicznej, pomocy w nauce, odkrywaniu i rozwijaniu talentów dzieci z rodzin dysfunkcyjnych. Jest to sprawdzająca się w społeczności lokalnej forma kompensowania braków środowiskowych dzieci. „Ochronka” zapewnia bezpieczne i przyjazne warunki pobytu młodzieży, strukturalizuje czas wolny i promuje wartościowe sposoby jego spędzania. W pomocy dzieciom stara się oddziaływać na rodziny i korygować ich funkcjonowanie. Wszystko to sprawia, że w formach wspierania rodziny zapisanych w niniejszym Programie wskazano na potrzebę dalszej aktywności Centrum.

9. Piecza zastępcza

Zaburzenia funkcjonowania rodziny mogą przybierać takie rozmiary, że dalsze wychowywanie dzieci w rodzinie nie jest możliwe. Zostają one wówczas skierowane do różnych form pieczy zastępczej. Dane przedstawione przez Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Bochni dostarczają wiedzy na temat liczby dzieci z terenu Bochni przebywających w pieczy zastępczej oraz o jej formach dostępnych na terenie miasta.

Tabela 14. Liczba dzieci z terenu Miasta Bochnia umieszczonych w pieczy zastępczej

<i>Rodziny zastępcze</i>	<i>Liczba dzieci</i>						
	<i>2010r.</i>	<i>2011r.</i>	<i>2012r.</i>	<i>2013r.</i>	<i>2014r.</i>	<i>2015r.</i>	<i>2016r.</i>
<i>W rodzinach zastępczych:</i>							
- <i>spokrewnionych</i>	33	39	43	41	43	46	32
- <i>niezawodowych</i>	8	10	12	4	9	8	7
- <i>zawodowych</i>	0	3	3	0	3	5	2
<i>Rodzinnym Domu Dziecka</i>	-	-	16	16	16	20	6
<i>Placówkach opiekuńczo wychowawczych</i>	26	28	29	11	8	13	12
<i>Razem</i>	41	52	74	61	71	79	59

Źródło: Dane PCPR w Bochni

W 2016 r. znacznie zmniejszyła się liczba dzieci umieszczonych w rodzinach zastępczych. Część wychowanków usamodzielniała się lub wróciła do rodzin biologicznych, część z nich trafiła do rodzin adopcyjnych. Wobec powyższego zmniejszyła się także liczba rodzin zastępczych funkcjonujących na terenie Miasta Bochnia.

Tabela 15. Liczba rodzin zastępczych funkcjonujących na terenie Miasta Bochnia

<i>Rodzaje rodzin</i>	<i>Liczba rodzin zastępczych</i>						
	<i>2010r.</i>	<i>2011r.</i>	<i>2012r.</i>	<i>2013r.</i>	<i>2014r.</i>	<i>2015r.</i>	<i>2016r.</i>
<i>spokrewnione</i>	24	28	31	29	32	34	23
<i>niezawodowe</i>	7	9	10	8	7	6	6
<i>zawodowe</i>	1	1	0	1	1	1	1
<i>Rodzinnym Dom Dziecka</i>	-	-	2	2	2	2	2
<i>Razem</i>	32	38	43	40	42	43	32

Źródło: Dane PCPR w Bochni

IV. OBSZARY PROBLEMOWE

W dokonanym powyżej zarysie diagnozy sytuacji rodzin w Bochni widoczne są powtarzające się dysfunkcje w zakresie wypełniania przez rodziny funkcji opiekuńczo - wychowawczych. Obowiązek wspierania rodziny przeżywającej trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych spoczywa m.in. na jednostkach samorządu terytorialnego. Ma on być realizowany w szczególności we współpracy ze środowiskiem, sądami i ich organami pomocniczymi, policją, instytucjami oświaty, podmiotami leczniczymi, a także kościołami i związkami wyznaniowymi oraz organizacjami społecznymi (art.3 ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej). Podejmując działania na rzecz rodziny, należy mieć na względzie podmiotowość dziecka i rodziny oraz prawa dziecka. Pomoc rodzinie ma się opierać na jej zasobach i możliwościach oraz zasobach środowiska lokalnego.

Ustawa o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej określa zadania, które należy podejmować na rzecz rodzin z trudnościami funkcjonowania. Wiele z nich jest już realizowanych w ramach działań instytucji i podmiotów funkcjonujących w mieście i mających kontakt z rodzinami. Dlatego też w niniejszym Programie wskazuje się na potrzebę ich rozwoju i wzmocnienia.

Działania w zakresie wspierania rodziny dotyczyć będą zatem następujących obszarów:

- wsparcie rodzin z dziećmi w prawidłowym wypełnianiu funkcji opiekuńczo – wychowawczej;
- podejmowanie działań profilaktycznych i edukacyjnych na rzecz rodziny;
- koordynacja działań różnych instytucji działających ze środowiskami dysfunkcyjnymi;
- zmniejszanie skali zjawisk zaburzających prawidłowe funkcjonowanie rodziny: ubóstwo, bezrobocie, nieumiejętność prowadzenia gospodarstwa domowego, uzależnienia, przemoc domowa, brak kompetencji rodzicielskich.

V. ADRESACI PROGRAMU

Działania określone w niniejszym dokumencie kierowane są w szczególności do:

A. rodzin:

- bezradnych i/lub niewydolnych w sprawach opiekuńczo-wychowawczych
- przeżywających kryzysy
- zagrożonych rozpadem, demoralizacją
- z problemem przemocy i/lub uzależnienia

B. dzieci i młodzieży:

- z rodzin dotkniętych kryzysem i rodzin dysfunkcyjnych,
- przejawiających trudności wychowawcze.

VI. CELE PROGRAMU

Cel główny:

Wspieranie rodzin z terenu Gminy Miasta Bochnia przeżywających trudności w wypełnieniu funkcji opiekuńczo-wychowawczych w celu przywrócenia zdolności do ich pełnienia.

Cele szczegółowe:

1. Realizacja systemu wsparcia materialnego dla rodzin z dziećmi.
2. Wzmacnianie systemu wsparcia dla rodzin przeżywających trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych.
3. Świadczenie pomocy dzieciom i młodzieży z rodzin dysfunkcyjnych lub zagrożonych kryzysem.
4. Profesjonalizacja i integracja działań na rzecz wspierania rodziny

VII. REALIZACJA

Nr celu	Zadanie do realizacji	Realizator	Sposób weryfikacji
Cel główny			
Wspieranie rodzin z terenu Gminy Miasta Bochnia przeżywających trudności w wypełnieniu funkcji opiekuńczo-wychowawczych w celu przywrócenia zdolności do ich pełnienia.			
Cele szczegółowe			
1.	Realizacja systemu wsparcia materialnego dla rodzin z dziećmi		
	1.1. Świadczenia z pomocy z społecznej na rzecz rodzin z dziećmi	MOPS	Liczba rodzin z dziećmi korzystających z pomocy finansowej
	1.2. Realizacja programów wsparcia materialnego rodzin np. Rodzina 500+, Bocheńska Karta Rodzinna, stypendia szkolne, zasiłki szkolne itp.	MOPS, UM, Miejski Zespół Edukacji	Liczba realizacji w ramach poszczególnych programów: Liczba wypłaconych świadczeń z Programu 500+ Liczba wydanych BKR Liczba zrealizowanych stypendiów szkolnych i zasiłków szkolnych
	1.3. Zapewnienie dostępu do systemu świadczeń rodzinnych	MOPS	Liczba rodzin pobierających świadczenia rodzinne
2.	Tworzenie systemu wsparcia dla rodzin przeżywających trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych		
	2.1. Świadczenie wsparcia w formie asystenta rodziny	MOPS	Liczba rodzin objętych wsparciem AR Liczba osób w rodzinach objętych wsparciem AR Liczba dzieci w rodzinach objętych wsparciem AR Liczba zatrudnionych asystentów rodziny
	2.2. Świadczenie pracy socjalnej dla rodzin z dziećmi	MOPS	Liczba rodzin objętych pracą socjalną
	2.3. Świadczenie usług dla rodzin z dziećmi	MOPS	Liczba rodzin korzystających
	2.4. Świadczenie konsultacji i poradnictwa specjalistycznego dla rodzin (w tym: prawnego, psychologicznego, pedagogicznego, terapeutycznego, medycznego)	MOPS, PK, MKRPA, placówki oświatowe	Liczba udzielonych porad i konsultacji Liczba rodzin objętych wsparciem
	2.5. Tworzenie warunków do powołania oraz działania rodzin wspierających	MOPS	Liczba inicjatyw/ naborów
	2.6. Tworzenie warunków do działania grup wsparcia dla rodzin	MOPS	Liczba inicjatyw/grup
	2.7. Podejmowanie działań profilaktycz-	MOPS, Zespół	Liczba przedsięwzięć

	nych oraz interwencyjnych	Interdyscyplinarny, MCDiM, MDK, PiMBP, placówki oświatowe, Straż Miejska, SPMZOZ	Liczba prowadzonych procedur NK Liczba skierowanych wniosków do sądu o wgląd w sytuację rodziny Liczba skierowanych wniosków do MKRPA
3.	Świadczenie pomocy dzieciom i młodzieży z rodzin dysfunkcyjnych lub zagrożonych kryzysem		
	3.1. Świadczenie wsparcia i pomocy dla dzieci i młodzieży	MOPS, MCDiM, placówki oświatowe	Liczba dzieci objętych wsparciem MCDiM Liczba dzieci objętych wsparciem wolontariuszy MOPS Liczba dzieci objętych pomocą psychologa i pedagoga szkolnego
	3.2. Organizacja czasu wolnego dzieci i młodzieży	MOPS, MCDiM, placówki oświatowe, MDK, PiMBP, MOSiR	Liczba wydarzeń Liczba uczestników
4.	Profesjonalizacja i integracja działań na rzecz wspierania rodziny		
	4.1. Wzmacnianie i rozwijanie umiejęt- ności osób świadczących pomoc w ob- szarze wspierania rodziny	Kierownicy placówek	Liczba szkoleń Liczba uczestników szkoleń
	4.2. Tworzenie klimatu sprzyjającego in- tegracji działań na rzecz wspierania rodziny	MOPS, placówki oświatowe, MCDiM, SPMZOZ	Liczba inicjatyw

Program jest realizowany przez jednostki organizacyjne Gminy Miasta Bochnia, w szczególności:

- Urząd Miasta Bochnia,
- Zespół Interdyscyplinarny ds. Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie,
- Miejska Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych,
- Miejski Punkt Konsultacyjno-Informacyjny dla Uzależnionych, Współuzależnionych i Ofiar Przemocy,
- Miejskie Centrum Dzieci i Młodzieży „Ochronka”,
- Straż Miejska,
- Miejski Ośrodek Sportu i Rekreacji,
- Miejski Dom Kultury,
- Powiatowa i Miejska Biblioteka Publiczna,
- przedszkola i placówki oświatowe z terenu Miasta Bochnia,

– placówki opieki zdrowotnej,
we współpracy ze środowiskiem lokalnym, odpowiednimi jednostkami powiatowymi, administracją rządową, sądami i ich organami pomocniczymi, policją, instytucjami oświatowymi, podmiotami leczniczymi, a także kościołami i związkami wyznaniowymi oraz organizacjami pozarządowymi i społecznymi. Celem tej współpracy jest w szczególności diagnoza sytuacji rodziny, uzgodnienie kierunków działań i sposobów ich realizacji oraz pozyskania dla rodziny wsparcia z zasobów środowiska lokalnego.

Koordinatorem Programu jest Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Bochni. Jednostki organizacyjne Gminy Miasta Bochnia zobowiązane są do współpracy z MOPS w zakresie jego realizacji i ewaluacji. Koordynator Programu jest zobowiązany do rozpatrywania i ewentualnego uwzględniania wniosków i postulatów podmiotów uczestniczących w wykonywaniu zadań Programu.

VIII. FINANSOWANIE

Zadania Programu realizowane będą ze środków:

- budżetu Gminy Miasta Bochnia
- dotacji i grantów

IX. EWALUACJA I SPRAWOZDAWCZOŚĆ

Program podlega rocznej ewaluacji opracowywanej w formie sprawozdań przedkładanych odpowiednim organom w terminach określonych w ustawie o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej oraz przepisach wykonawczych. Na potrzeby ewaluacji Programu MOPS gromadzi dane ilościowe i jakościowe. Podmioty uczestniczące w realizacji Programu są zobowiązane przekazywać MOPS w Bochni informacje dotyczące wykonanych zadań.